

Hyrnsalmi Vonkka 2

Esihistoriallisen asuinpaikan kaivaus 2002

Kunta: Hyrnsalmi

Kylä: Hyrnsalmi

Tila: Salmi 105-401-119-49

Sijainti: Peruskartta 3443 08 HYRYNSALMI (yleislehtijako), R5141 Hyrnsalmi (TM35-lehtijako)

koordinaatit: x = 7177 900 (ykj), 7174896 (ETRS-TM35FIN)

y = 3571 460 (ykj), 571260 (ETRS-TM35FIN)

z = 156–157,5

Muinaisjäännösrekisterin tunnus: 105010018

Aikaisemmat tutkimukset: Huurre1961, inventointi.

Huurre 1961, kaivaus.

Huurre 1976, kaivaus (ei kertomusta).

Suominen 1997, kaivaus.

Suominen 1998, kaivaus.

Aikaisemmat löydöt: KM 15082:17–33, KM 15393:1–2527, KM 19903, KM 20361, KM 21466, KM 23572, KM 24476, KM 23572:1, 2, KM 24476, KM 30273:1–59, 31384:1–346.

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 40376:1–119

Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista on sivulla 6.

Luettelo kertomukseen liittyvistä valokuvista on sivuilla 6 ja 7.

Sivut 8–11 ovat kertomukseen liittyviä karttoja.

Tiivistelmä

Hyrnsalmen Vonkka 2:ssa tehtiin 8 m² kokoinen tasokaivaus Hyrnsalmen lukion kurssina.

Tarkoituksena oli selvittää paikalla olevan vallin rakennetta. Osoittautui, että vallin korkein kohta on muodostunut kahdesta täytemaakerroksesta. Muuten vaikutti mahdolliselta, että paikalla on kaksi eri-ikäistä asumuksen jäännöstä, joiden lattiatasot näkyvät ohuina likamaajuovina alueen reunojen poikkileikkauksessa. Löytöinä saatiin kaivettuun alaan nähden melko runsaasti kvartsi-iskoksia ja palaneita luunsiruja. Viitteitä paikan ajoitukseen antaa kaivauksessa löytynyt Pyheensillan tyyppin nuolenkärjen katkelma.

Kaivauksen esittely

Kaivaus järjestettiin Hyrnsalmen lukion kurssina vuosien 1997 ja 1998 tapaan. Kaivukseen osallistui yhdeksän lukiolaista. Lukion historianopettaja, lehtori Markku Korteniemi toimi kaivauksella kartanpiirtäjänä. Kaivauksen vastuullinen johtaja oli Kainuun Museon arkeologi Esa Suominen. Maastotyö lukiolaisten kanssa tehtiin 5.–11.6. Pienestä kaivausalueesta huolimatta kaivaus jäi kesken ja se viimeisteltiin ilman lukiolaisia 14.6. Tutkittu alue peitettiin 5.7. Kaivauksen kustannukset maksoi johtajan palkkaa lukuun ottamatta Hyrnsalmen kunta.

Kaivausalueen sijainti on esitelty vuoden 1997 kaivauskertomuksessa. Tutkittavaksi valittiin nyt niemen sisäosassa oleva notkelma, jota saattoi epäillä asumuksen pohjaksi. Ympäristöstä oli aiempien vuosien kaivausten yhteydessä tehdyistä koekuopista saatu löytöjä. Notkelmaan paalutettiin kahdeksan metrin pituinen ja metrin levyinen, pohjois–etelä -suuntainen kaivausalue. Niemen kaakkoisranta on siitä lyhimmillään noin 50 metrin päässä, niemessä oleva

Kuva 1. Tutkimusalue ennen kaivausta koillisesta. KaiM 7993:31.

rakennuksenpohja sijaitsee kaivausalueesta 35 metriä itäkaakkoon. Kaivausalueen eteläpää on hieman vinosti länsilounas–itäkaakko -suuntaisessa vallissa. Se on karkeasti nykyisen rannan suuntainen. Kaivauksella haluttiin selvittää vallin merkitystä.

Kaivaustekniikka

Kaivauksella käytettiin samaa koordinaatistoa, kuin vuosien 1997 ja 1998 kaivauksilla. Sen mukaisesti tutkittaviksi tulivat ruudut 450–457/196. Kiintopisteenä oli aiempien kaivausten tapaan 40 metriä kaivausalueesta itään sijaitsevan rakennuksenpohjan länsikulma. Kaivaminen tehtiin lastoilla ja siinä pyrittiin viiden sentin kerroksiin. Käytännössä kerrokset olivat tätä ohuempia. Tasokartat piirrettiin parillisista tasoista. Löydöt otettiin talteen metrin tarkkuudella.

Maalajit ja kulttuurimaa

Maaperä koko alueella on kivetöntä hiekkaa. Turpeen alla oli tavanomainen harmaa huuhtoutumiskerros. Sen paksuus oli keskimäärin noin kymmenen senttiä, enimmillään se ulottui noin 0,3 metrin syvyyteen. Kaivausalueen eteläpäässä, ruuduissa 450–452 oli harmaan seassa ruskeaa rikastuneen sekaista hiekkaa jo melko lähellä pintaa. Syvemmälle kaivettaessa ilmeni, että ruuduissa 450–451, jotka olivat edellä mainitussa vallissa, on kolmoispuodsoli. Ylinnä on turpeen alla ohut harmaa kerros ja sen alla sekoittunutta maata, sen alla mustana juovana näkyvä vanha turvekerros, ohut huuhtoutumiskerros ja hiekkaa, jossa on nähtävissä alkavaa rikastumiskerrosta. Alinna on alkuperäinen maanpinta, jossa on erotettavissa selkeä turvakerros, huuhtoutumiskerros

Kuva2. Koeoja tasossa 2.Kuvattu pohjoisesta. KaiM 7993:37.

ja rikastumiskerros. Paikalla olevan vallin korkein osa on siten muodostunut kahteen otteeseen kertyneestä täytemaasta. Kerroksen paksuus oli enimmillään noin 30 senttiä.

Maassa oli havaittavissa heikkoa likaantumista koko avatulla alueella. Likamaa loppui kaivausalueen pohjoisosassa, ruuduissa 456 ja 457 jo vajaan 40 sentin syvyydessä ja maa muutti osaksi kovaksi ruostehiekaksi, osaksi kellertäväksi kerrokselliseksi pohjahiekaksi. Kaivausalueen keskiosassa, ruuduissa 453 ja 454 oli voimakkaammin likaantuneen maan alue. Lännessä se selvästi jatkui kaivamattomalle alueelle. Sillä oli länsireunassa pituutta runsas metri. Likamaa-alue alkoi hahmottua 30–40 sentin syvyydessä, kun läikikkäässä ruskehtavassa ja harmaassa hiekassa oli tummia ja punertavia värjäytymiä sekä myös pieniä punamultakokkareita. Länsireunassa likamaa jatkui noin 0,8 metrin syvyyteen pinnasta, pohja oli tasainen, vajaan 0,5 metrin levyinen.

kuva3. Likamaata ja palanutta luuta ruutujen 452–454/196, tasossa 9. Kuvattu länsiluoteesta. KaiM 7993:49.

Kuva 2. Koeojan pohjoispään itäprofiili, ruudut 453–457/196. Kuvattu lännestä. KaiM 7993:54.

Samantapainen likamaa-alue oli ruudussa 451, pääosin edellä kuvatun täytemaan alla. Likamaa alkoi erottua alkuperäisen huuhtoutumiskerroksen alla vajaan puolentoista metrin läpimittaisena alueen kaivausalueen itäreunassa. Siinä ruskea ja harmaa likamaa ulottui 0,8–0,9 metrin syvyyteen alkuperäisestä maanpinnasta. Hiekan joukossa oli melko paljon hiilenpaloja, muutama palanut kivi ja jokunen löytö. Pohja oli melko tasainen, puolen metrin läpimittainen. Ilmiö jatkuu kaivamattomalle alueelle.

Näitä kahta kohtaa lukuun ottamatta likamaa ulottui enimmillään 0,4–0,5 metrin syvyyteen. Koeojan molemmissa reunoissa näkyi ohut vaakasuora likamaajuova, joka tasokaivauksessa ei tullut esille. Länsireunassa se alkoi ruudun 452 eteläosassa, itäreunassa ruudussa 453. Eteläosassa se oli noin puolen metrin syvyydellä, pohjoisessa runsaan 0,2 metrin syvyydellä. Ruudussa 455 juova oli 15–20 senttiä syvemmällä ja jatkui kaivausalueen loppuun asti. Kaivauksen aikana tuli esille tulkinta, että mainitut kaivausalueen reunoissa näkyvät ohuet vaakasuorat likamaajuovat voivat edustaa asumuksen lattiatasoa tai mahdollisesti kahta eri-käistä lattiaa.

Kiinteät rakenteet.

Kaivauksessa ei tullut esiin kiinteitä rakenteita. Vaikka edelläkuvattuihin likamaa-alueisiin liittyy hiiltä ja punaista hiekkaa, toiseen myös pari palanutta kiveä, eivät ne vaikuta varsinaisilta tulisijoilta.

Löydöt

Saviastianpaloja kaivauksessa löytyi neljä pientä murusta. Ainoa löytynyt kivilajiesine on kapean ja pitkän Pyheensillan liuskenuolenkärjen kärkikatkelma ruudun 453 8.kerroksesta, noin 0,4 metrin syvyydeltä pinnasta. Suurimman löytöaineiston muodostivat kvartsi-iskokset, niitä löytyi 559

kappaletta, 1993 grammaa. Esineitä kvartsiaineistosta erotettiin vain neljä kaavinta. Vaikka iskosten joukossa on varmasti runsaammin esineitä, on esineiden määrä iskoksiin verraten kuitenkin pieni. Palaneita luunsiruja löytyi suuri määrä, 1520 grammaa. Näiden lisäksi kaivauksella otettiin talteen yksi pii-iskos ja yks muru punamultaa.

Palaneet luunsirut olivat keskittyneet hyvin selvästi ruutuun 452, sieltä niitä löytyi 1410 grammaa. Alueen pohjoispäästä, ruuduista 456 ja 457 ei löytynyt lainkaan palanutta luuta. Toisaalta myöskään eteläisimmästä ruudusta 450 ei löytynyt kuin yksi pieni luunsiru.

Kvartsit olivat tasaisemmin jakaantuneet, mutta ruuduista 453 ja 454 löytyi kuitenkin yli puolet kvartseista, 1081 grammaa. Pohjoispää, ruudut 546 ja 457 olivat kvartsinkin suhteen vähälöytöisiä, yhteensä vain 44 grammaa.

Kvartsia löytyi koko kaivetun alueen paksuudelta. Myös täytemaasta alueen eteläpään ruuduissa 450 ja 451 oli joitain kvartsi-iskoksia. Lukumäärän mukaan eniten kvartsia löytyi 1. kerroksesta, 136 iskosta, painon mukaan 3. kerroksesta, 354 grammaa. Palanutta luuta alkoi löytyä vasta 2. kerroksesta, selvä painopiste oli 5.–8. kerroksissa. Yli puolet palaneesta luusta, 1111 grammaa löytyi 7. ja 8. kerroksista.

Kajaanissa 9.8.2016

Esa Suominen

Kertomukseen liittyvät kartat

Yleiskartta	1:500	A3	s. 8
Pintavaaituskartta-taso 8	1:50	A4	s. 9
Tasot 9–13	1:50	A4	s. 10
Leikkauspiirustukset. länsiprofiili N–S 450–458/196, itäprofiili S–N osa 453–455/197	1:25	A3	s. 11

Kertomukseen liittyvät valokuvat

Kaikki kuvat Esa Suominen 2002. Kainuun Museon luettelonumeroita.

Mustavalkonegatiivit:

- 7993:1 Alue ennen kaivausta koillisesta.
2 Alue ennen kaivausta lounaasta.
3 Koeoja paalutettuna. Kuvattu pohjoisesta.
4 Taso 0. Kuvattu pohjoisesta.
5, 6 Kerrosta 1 kaivetaan. Kuvattu pohjoisesta.
7 Taso 1. Kuvattu pohjoisesta.
8 Taso 2. Kuvattu pohjoisesta.
9 Taso 3. Kuvattu pohjoisesta.
10 Taso 4. Kuvattu pohjoisesta.
11 Taso 5. Kuvattu pohjoisesta.
12 Ruudut 451–452/196, taso 5. Kuvattu luoteesta.
13 Taso 6. Kuvattu pohjoisesta.
14 Ruudut 452–454/196, taso 6. Kuvattu länsiluoteesta.
15 Taso 7. Kuvattu pohjoisesta.
16 Ruutu 454/196, taso 7. Kuvattu länsiluoteesta.
17 Ruutu 452/196, taso 7. Kuvattu länsiluoteesta.
18 Taso 8. Kuvattu pohjoisesta.
19 Ruutu 452/196, taso 8. Kuvattu länsiluoteesta.
20 Taso 9. Kuvattu pohjoisesta.
21 Ruudut 452–454/196, taso 9. Kuvattu länsiluoteesta.
22 Taso 10. Kuvattu pohjoisesta.
23 Ruudut 452–454/196, taso 10. Kuvattu länsiluoteesta.
24 Taso 11. Kuvattu pohjoisesta.
25 Taso 12. Kuvattu pohjoisesta.
26 Koeojan pohjoispään itäprofiili, ruudut 453–457/196. Kuvattu lännestä.
27 Koeojan keskiosan itäprofiili, ruudut 453–454/196. Kuvattu lännestä.
28 Koeojan eteläpään itäprofiili, ruudut 450–453/196. Kuvattu lännestä.
29 Koeojan länsiprofiili, ruudut 451–452/196. Kuvattu idästä.
30 Kaivausalue peitettynä. Kuvattu pohjoisesta.

Väridiat

- 7993:31 Alue ennen kaivausta koillisesta.
32 Alue ennen kaivausta lounaasta.

- 7993:33 Koeoja paalutettuna. Kuvattu pohjoisesta.
- 34 Taso 0. Kuvattu pohjoisesta.
 - 35 Kerrosta 1 kaivetaan. Kuvattu pohjoisesta.
 - 36 Taso 1. Kuvattu pohjoisesta.
 - 37 Taso 2. Kuvattu pohjoisesta.
 - 38 Taso 3. Kuvattu pohjoisesta.
 - 39 Taso 4. Kuvattu pohjoisesta.
 - 40 Taso 5. Kuvattu pohjoisesta.
 - 41 Ruudut 451–452/196, taso 5. Kuvattu luoteesta.
 - 42 Taso 6. Kuvattu pohjoisesta.
 - 43 Ruudut 452–454/196, taso 6. Kuvattu länsiluoteesta.
 - 44 Taso 7. Kuvattu pohjoisesta.
 - 45 Ruutu 454/196, taso 7. Kuvattu länsiluoteesta.
 - 46 Ruutu 452/196, taso 7. Kuvattu länsiluoteesta.
 - 47 Taso 8. Kuvattu pohjoisesta.
 - 48 Taso 9. Kuvattu pohjoisesta.
 - 49 Ruudut 452–454/196, taso 9. Kuvattu länsiluoteesta.
 - 50 Taso 10. Kuvattu pohjoisesta.
 - 51 Ruudut 452–454/196, taso 10. Kuvattu länsiluoteesta.
 - 52 Taso 11. Kuvattu pohjoisesta.
 - 53 Taso 12. Kuvattu pohjoisesta.
 - 54 Koeojan pohjoispään itäprofiili, ruudut 453–457/196. Kuvattu lännestä.
 - 55 Koeojan keskiosan itäprofiili, ruudut 453–454/196. Kuvattu lännestä.
 - 56 Koeojan eteläpään itäprofiili, ruudut 450–453/196. Kuvattu lännestä.
 - 57 Koeojan länsiprofiili, ruudut 451–452/196. Kuvattu idästä.